

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

3. De iisdem, qui non serviunt, cum non possint.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

dum offerre, nec deferre famulo extra domum suam exi-
stenti, & non petenti (nam intra, semper tacite petit,
sem expectat.) Ratio est (inquit) quia dum servus sciens
sibi debere mercedem non petit (addo tamen tanquam
omnino necessarium, cum possit, nec ob timorem Do-
mini, vel quid simile tetrahatur?) Dominus merito co-
gitabit, servum velle dictum stipendium donare, seu re-
laxare; id quod Hurtadus confirmat ex aliis Doctoribus,
qui, & in gabellis, & in legatis idem dicunt, ut scilicet,
quando à Gabellariis, & à Legatariis scientibus sua cre-
dita, & petere valentibus, non petuntur, non sit obli-
gatio illa offerendi.

Auctis serviis, augendum pretium famuli.

30. Si famulus tuæ familiæ obsequio se obligavit pre-
tio certo, sed deinde augetur familiæ numerus, debetne
augeri pretium. Idem queri potest de quocunque incre-
mento laborum in serviendo?

Respondeo, cum necessaria distinctione: Si parum
augetur de labore, non esse pretium augendum, si mul-
tum labor augetur, etiam proportionaliter augendam
mercedem. Ratio est, quia pro parvo augmento involvit
tur consensus implicitus, pro valde magno, non item.
Idem dic in Medico, si se obligavit ad interveniendum Mo-
nasterio, Seminario, Familiæ, &c. quando pari modo au-
gentur personæ interveniendæ, ut notat Corradus, *de contr.*
q. 88. Azor. 3. p. 1.8. c. 14. q. 1. & 2. Notentur tamen dicta
num. 21.

31. Quod si in pretio statueretur, habita est ratio sin-
gularum, ut quando conventum fuit dari, pro intervenien-
do singulis, tantum pretii, certe, si crescat numerus per-
sonarum, debere & crescere pretium sic taxatum, dubium
esse non potest.

32. Quid, si quis se conduxit certo pretio ad ædificium,
v. g. faciendum, & deinde apparet, notabilem auctum
fuisse laborem, imò & auctas expensas, quas sibi faber
assumpsit faciendas?

Respondet Bonac. 3. *de contr.* q. 7. p. 4. n. 18. debere au-
geri & stipendium. Verum, non semper id admittam in
praxi, quia solet, in his conventionibus sine fraude iniri,
admittere periculum æquale ex utraque parte contrahen-
tium; nam aliquando ædificium, vel simile quippiam
absoluitur paucioribus, aliquando pluribus expensis ergo
est æquale periculum pro utraque parte. Profectò idem
Bonac. ib. docet, non debere augeri stipendium illi, qui se
obligavit, ad transferendas cum navigio merces alterius,
putans se aliquibus diebus possit iter absolvere, sed pos-
tea ventorum adversantium causa, multò pluribus absol-
vit; id, inquam, docet, quia poterat etiam ventorum fa-
vore multò paucioribus. At simile quid etiam evenire
poterit in casibus aliis.

33. Si Mercator promissit pretium Gubernatori navis,
ut merces, verbi gratiâ, ad Indos, vel ad alium locum
transferebat, sed medio confecto itinere, ob reluctan-
tes ventos reversa est navis in portum, unde discesse-
rat, quale pretium esse debet? & conveniuntne, an aliud
minus?

Respondeo, de hoc peculiari casu pluribus disputant
Molina, d. 502. Bonacin. *loc. cit.* num. 20. Delugo d. 29.
de iust. num. 34. alique, quos adi; nos enim monent
famuli à promisso famulatu deficientes, ut ipsos non de-
feramus.

*Stipendium datum Famulo in damnum Credito-
rum Domini.*

34. Denique, si Dominus famulo stipendium solvens
fiat impotens ad solvenda ea, quæ hic Dominus debet
suis creditoribus, potestne licite illud acceptare famulus.
Imò, si hanc impotentiam prævideat idem famulus,
potestne illius obsequiis se addicere?

35. Respondeo Bonac. d. 1. *de restit. g. ult. p. ult.* 2. n. 30.
breviter sic docet: Famuli intervenientes alicui domino,

quem sciunt fieri impotentem ad restituendum credito-
ribus, non possunt aliquid ab eo accipere, aut acceptum
retinere, nisi forte tantumdem domino acceptum in
serviando: Propterea consulendum est hospitibus, in
his, ut discedant. Ita Valentia, Aragonius, Navar. Mo-
lina, alique. Horum sententiam limitatam cum Valde-
modò dominus illius, non indigeat, ita ut sine illius
non possit absque magno dedecore, juxta qualitates de
conditionem personæ. Nam si hoc modo illis indigeat,
existimo, eos posse sui famulatus stipendium acceptum
sicut enim dominus exculatur ob sum tantum inco-
modum, ita famulus. Hinc ita patet à fortiori, Medicum,
Pharmacopolam, & alios præbentes necessitati do-
mini, qui non est creditoribus solvendo, posse ob pre-
dictam rationem pretium accipere. Ita Valquez. *lib.*
Bonacin.

36. Quibus ego aliam limitationem adderem, in
declarationem: Nam, ut famulo non liceat stipendium
à domino acceptare, vel illius obsequio se addicere,
debet ei constare, dominum impotentem se non ad
satisfaciendum suis creditoribus; constare, inquam, sol-
tem certitudine morali; non enim præsumendum est,
delictum committi, (quale certe à Domino, se volente,
inhabilem reddere, committeretur) nisi de eo constet.
Cum ergo famulus nesciat plerumque, nec scire possit
potentiam, vel impotentiam Domini, facile exculatur po-
terit à peccato, &c.

§. II. Famuli, qui non serviunt, cum possint.

1. Pro tempore, quo Famulus, cum possit, non ser-
vit, jam sciens non debere ipsam accipere mer-
cedem, eandemque ei negari merito posse à Domino. Sed
quid pro tempore, quo servivit? Potestne aliquando ei
negari merces eo prætextu, quod nunc ipse non præ-
stat famulatum promissum?

2. Respondeo, non posse absolute negari, quicquid
dicat cum Sylvestro Azor. 2. p. 1.8. c. 39. q. 6. putans posse
aliquid arbitrio boni viri detrahi. Ratio notitæ do-
minæ est, quia operarius dignus est conventa mercede
pro tempore, quo operatur. Si ergo aliquando opera-
tus est, sua mercede pro illo tempore defraudandus non
erit.

3. Dixi, *absolute*, nam si ob recessum famuli, necesse
fuerit, aliquod lucrum Domino cedere, vel damnum
emergat, potest dominus tantum de mercede præstati
famulatus retinere, quantum ea damna compensentur;
tunc enim famulus iniusta causa est dectus Domini.

4. Hinc Rusticus, qui se locavit pro toto anno, et
acta autem hyeme, recedit, invito Domino, à famulatu,
ut activo tempore alibi, majore stipendio, serviat, quan-
do ceteros sunt rusticantes famuli, obligatur in con-
scientia, restituere Domino, quantum ipsius interech, fa-
mulum recessisse. Quare illud dominus, ex mercede bene
nondum soluta, poterit sibi retinere.

5. Præterea servus in casu, de quo loquimur, obli-
gatur redire ad Dominum, ut toto promisso tempore ser-
viret, quia ex contractu, & aliquando ex addito jura-
mento, se obligavit illud complere. Neque liberare se ab
hoc reditu potest, etiam si omnia damna restitueret vellet;
quia dominus habet ius ad personalem illam obligatio-
nem factam à servo.

6. Quid de Domino, semel recedente culpa sua famu-
lo, obligabiturne is cum iterum recipere?

Respondeo, saltem non obligari videretur. Ita Delugo
d. 29. *de iust. num.* 36. quando recessus ipse tanta culpa
æstimatur, ut, propter æqualem, potuisset dominus alium
expellere.

§. III. Famuli, qui non serviunt, cum non possint. Tr.

1. Servus, durante tempore statuto ad obsequium,
sconjicitur in Carcerem ob aliquod delictum, tunc

TRACTATUS V.

D E

EMPTIONE, ET VENDITIONE:
Remissivè.

DE hoc argumento latè, & pluribus egi lib. 8. i. Decal. tract. 3. c. 7. per totum, quare ibi dicta non sunt à meretenda, nisi forte Typographus velit totam illam tractationem hic ad Lectoris commodum transcribere, quod certe non recusarem.

An vino vendendo misceri aliquando possit aqua.

Ne autem inutile sit hujus Tractatus meminisse libet sequentem difficultatem pertinentem ad Venditionis, Emptionisque argumentum, diligenter excutere.

§. Unicus. *An vinum aqua dilutum possit aliquando vendi pretio vini puri?*

Dixi l. 8. Dec. tr. 3. c. 7. §. 5. n. 4. in hanc sententiam: *An immisceri aliquid possit rei extraordinarie bonitatis, & constat sic redditum aequale ceteris, taxato pretio, vendere, ut frumentum electum mixtum horreo, vinum generosum mixtum aqua?*

Respondeo, Concederem id aliquando frumento, vix unquam vino.

2. Hæc ibi dixi, nunc verò, re diligenter expensa, scio: *Concederem id aliquando frumento, nunquam vino.* Ita communiter de vino, Doctores, ut Pet. de Ledesma. Rebell. Salas. Med. Molin. Navar. Rodriq. Azor. quos citat Diana p. 1. tr. 8. ref. 51. Rationes multæ ad id aliterendum, me urgent.

3. Primò, Ideo pro vino puro vendere posses, ut ais, vinum aqua dilutum, taxato, vel communi pretio, quia per aquam illud reddit. æquale vino, quod in eodem foro venditur, tuum enim vinum valde generosum facis, ex aqua, simile communi vino debili. At omnino falsum est, vinum sic reddi æquale, vel simile vino communi: Ergo caput non habes, unde æquali pretio vendere possis.

Minor adeo vera est, ut potius explicatione indigeat, quam probatione: Vinum tuum est constatum ex vino, & aqua: Vinum fori est vinum solum. Ergo tuum non est redditum huic æquale, vel simile. Licet enim ignorant mistionem, æquale, vel simile appareat, verè tamen hujusmodi non est: sicut manus Jacob, quæ apparebant manus Esau, verè tamen manus Esau non erant. Quemadmodum ergo, nisi ibi latuisset Mysterium, verè Jacob parentem decipisset, ita tu decipis ementem.

4. Atque hinc emergit secunda ratio ducta ex involuntario: Si Emptor adverteret, in vino adesse aquam, communiter nolle illud sic emere, Emens enim vinum, substantiam vini petit, non substantiam aliã. Ergo involuntariè tuum vinum emit, ergo tu iniquè vendis. Dico (communiter.) Nam esto, aliqui de hac mistione nil fortè laborent, certè in tanta copia ementium semper non pauci nollent sic emere. Saltem igitur hos, qui involuntarij sunt, decipis.

5. Tertio, etiam si concedatur (quod tamen minime concedi, dicam mox num. 13.) te non obligari ad restitutionem, si quando das tuum vinum, quod mistum illa aqua verè tanti pretii æstimetur, quanti tu vendis. At quis te liberabit à peccato, quo per dolum, & fraudem ementem inducis ad emendum? Si ego te fraude, vel vi, vel metu compellam ad emendum meum, v. g. æquum, iusto, immò modico pretio, quo valet, nonne sum tibi

ea intentione paratum, ut non serviat (vel, ob mortem sui parentis, addringitur ad curam suarum rerum, vel in mortum incidit, quo affectus servire non potest, vel in aliqua familia impedimenta incurrat, quæ impossibile illi, sive physice, sive moraliter reddunt, posse prosequi famulatum: Servus, inquam, ejusmodi sine dubio potest famularum relinquere, & dominus obligatur consentire, solvendo tamen ratam mercedis debitam factis obsequiis, quia contractus, initio initus, semper censetur factus sub conditione, quod aliquid grave non obstat. Sicut enim dominus, si conjiceretur, v. g. in carcerem, unde non indigeret servis, posset illos dimittere, ita & servus, &c.

2. Quæstionculæ autem tres hæc solent de ægroto famulo adnecti. Prima, an sit curandus expensis domini.

3. Secunda: An idem debeat accipere mercedem pro eodem tempore, quo propter infirmitatem (idem propter aliud rationabile impedimentum) non famulatur.

4. Tertia: An servus locatus, v. g. in annum, si ægroter, seu legitime impediatur per mensem, v. g. obligetur, post annum supplere hunc mensem in servitio, & an dominus, pro hoc mense supra dictam annum, admittere illum debeat, soluta debita ipsius mensis mercede. Loquimur autem in his semper, præciso pacto, sive implicito, sive explicito, ad quod dominus, vel famulus se obligasset.

5. Respondeo ad primam, negativè; Ita multi apud Dianam part. 1. tr. de contr. ref. 86. Bonac. d. 3. de contr. q. 7. p. 4. n. 13. quia ad illas expensas ex vi conditionis non se obligavit dominus: immò nec se obligavit ad alimenta pro illo tempore; quo sibi infructuosus futurus esset servus. Quidquid affirmet de his alimentis Azor. 3. p. c. 14. 3. Excipi debere extremam necessitatem, quando ex Charitate debet quilibet cuilibet succurrere, admonitione opus non est.

6. Respondeo ad secundam, item negativè. Ita multi apud Dianam l. c. Ratio est, quia, cessante fine famulatus, non apparet, cur non debeat cessare, & obligatio solvendi illius mercedem. Scio, apud eundem l. c. aliquos esse contrarios huic nostri, & quidem communi sententia, sed non sunt audiendi, quia argumentum ipsorum ductum ex Textu, l. 1. §. Divus Severus ff. de variis, & extraordin. condit. in quo Imperator concedit advocatis defunctis mercedem, etiam si non servierint, faciliè solvitur; loquitur enim Imperator de Advocatis mortuis quidem, sed pro tempore, quo vivebant, & quo per ipsos, dum vivebant, non stetit, quin servient. Advocatorum enim, ut Procuratorum, Medicorum, Barbitonorum, & similium ejus naturæ officia sunt, ut tunc satis, superque censentur continuato servire, quando sunt prompti ad obsequium, & in occasionebus, quæ se offerunt, à serviendo non deficient. Non ita se habet communiter famulorum, de quibus potissimè loquimur, conditio; horum enim est continuò servire, & in dies, immò, in horas, vix tamen (Communiter) nam, & his etiam suam deberi mercedem, quando in suo serviendo modo per ipsos non stat, famulari, supra c. 4. §. 1. n. 4. indicatum est.

7. Ad tertiam, respondeo item negativè. Ratio est: quia contractus fuit additus ad illum unum annum, quare eo elapso, elabitur obligatio, tum pro servo, tum pro domino; is enim non obligatur admittere servum volentem rescire tempus subtractum, sed poterit, juxta supradicta, partem stipendii correspondentem tempori, in quo famulus non servivit, ab ipso demere, illumque dimittere. Sicuti enim votum jejunandi huic anno, vel huic diei additum, anno, vel die transacto, non amplius obligat, ita Conductio, & Locatio, sive domus, v. g. sive famulatus pro hoc anno, vel die, iis exactis, non amplius obligant.